

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Interview: Een pleidooi voor de verbeelding, Interview met Hans Goedkoop

Auteurs: Dorine Maat en Joël van der Moore

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 41.1, pp. 67-73.

© 2019 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

EEN PLEIDOOI VOOR DE VERBEELDING

Interview met Hans Goedkoop

Dorine Maat en Joël van der Moore

Hans Goedkoop is hét gezicht van ons vakgebied in het Nederlandse televisielandschap. Zijn typerende stem kondigde al meer dan zeshonderd keer het begin van het geschiedenisprogramma *Andere Tijden* aan. Daarnaast presenteert hij series over de Nederlandse geschiedenis, zoals *Tachtig Jaar Oorlog* en *de Gouden Eeuw*. Skript-redacteurs Dorine Maat en Joël van der Moore gingen met hem in gesprek over zijn studie geschiedenis, de kloof tussen de academische en de populaire geschiedschrijving en de betekenis van geschiedschrijving op nationale televisie.

STUDIETIJD EN VERBEELDING

Goedkoop's liefde voor de geschiedenis begon al vroeg. 'Ik weet niet beter dan dat ik als kind geschiedenis al geweldig vond. Toen ik voor het eerst naar Italië ging, kon ik me eindelijk iets bij de Romeinen voorstellen. Dat is dan iets waarmee je je vereenzelvigd, dat de verbeelding aanjaagt. Als kind sleepte ik op elke vakantie mijn familie langs alle kerken, terwijl wij totaal niet kerkelijk waren, maar kerken zijn natuurlijk zowel een historische ruimte als een verbeeldingsruimte. Ik vond het altijd al een fantastische plek om te zijn, dat je in de voetstappen van honderdduizenden mensen uit vijf of tien eeuwen loopt.' Die verbeelding is een centraal thema in de verstandhouding tussen de geschiedenis en Goedkoop. De studie geschiedenis die Goedkoop volgde aan de Universiteit van Amsterdam viel echter tamelijk rauw op zijn dak. 'Toen ik ging studeren, werd die verbeelding niet op prijs gesteld, dat kon helemaal niet. In die tijd was het een soort sport, een corps-achtige ontgroening bij de docenten, om die verbeelding eruit te slaan, zo heb ik dat in elk geval ervaren.' Goedkoop vertelt dat bij zijn eerste hoorcollege de docent direct een hard onderscheid maakte tussen de academische en de amateuristische geschiedenis. De eerstejaars stonden daarna verbijsterd bij de koffieautomaat. 'Ik dacht: 'my hell my hell, wat is dit?', aldus Goedkoop. 'Er werd me ook iets afgenomen. Dat ik dacht: 'Oh, dit waar ik mee bezig ben, is een soort kleutergeschiedenis.'

Toch hield hij vol op de universiteit, ondanks dat hij zich er niet altijd thuis voelde. 'Het duurde toch een hele tijd, ik denk toch twee, drie jaar, voor ik mijn draai in de studie kon vinden. Ik had het gevoel dat ik op de verkeerde plaats zat, maar wat moest ik dan? Als ik zou stoppen, moest ik in militaire dienst, dus daarom heb ik het een tijd uitgezongen.' Uiteindelijk vond Goedkoop vakken waar hij zichzelf wél in kwijt kon, die hij door de hele geesteswetenschappen bij elkaar

sprokkelde. Uiteindelijk studeerde hij dan ook niet af als historicus, maar met een vrij doctoraal in de letteren. 'Als ik maar mijn eigen gang kon gaan, en ja, een beetje eigenaardige onderwerpen kon uitzoeken.'

De afstandelijke vorm van geschiedschrijving die Goedkoop tijdens de opleiding geschiedenis tegenkwam, deed hem vraagtekens plaatsen bij de manier waarop hij naar geschiedenis keek. 'Maar ik denk dat wat ik uiteindelijk ben gaan doen, vormgeven aan mijn eigen benadering van geschiedenis is. Om dié benadering recht te doen, met tegelijkertijd de kennis en de informatie van de academische geschiedschrijving.'

DE AFSTAND TUSSEN DE ACADEMIE EN DE GESCHIEDWETENSCHAP
Volgens Goedkoop is er in de tijd tussen zijn studie jaren en nu veel veranderd in de manier waarop de geschiedwetenschap zichzelf ziet. Toen hij zelf studeerde zag hij dat enkele docenten wel hun verbeelding inzetten bij hun benadering van het verleden, maar dat zij zich door de mores van de wetenschap geremd voelden om daar veel van te laten zien. Tegenwoordig denkt Goedkoop dat de afstandelijke, naar binnen gerichte geschiedwetenschap van zijn studietijd niet meer bestaat. 'Jullie zitten in een veel leukere en interessantere tijd voor de geschiedschrijving, omdat die geschiedschrijving veel meer openstaat voor de veelheid aan indrukken en emoties die de geschiedenis kan achterlaten. De geschiedschrijving wil ook steeds meer voor een groter publiek gaan staan.'

De afstand tussen populaire geschiedschrijving en de geschiedschrijving van de universiteit is volgens hem grotendeels gedicht. 'De tweespalt bestaat niet meer. De academische geschiedschrijving is veel meer open komen te staan voor een groter publiek en is veel meer gaan zien hoeveel het waard is om iets aan het grote publiek mee te geven.' Deze mentaliteit herkende Goedkoop ook bij het maken van de verschillende geschiedenisseries van de NTR. Voor deze series werd namelijk de hulp van (academische) deskundigen ingeschakeld om gebeurtenissen van context te voorzien. Dit gebeurde ook bij *Tachtig Jaar Oorlog*, de laatste serie die de NTR heeft gemaakt. 'In onze series zitten natuurlijk allemaal specialisten die al jaren gefrustreerd zijn over dat aloude beeld van bijvoorbeeld De Opstand, hoe wij met zijn allen de Spanjool eruit knikkeren. Dat beeld slaat natuurlijk nergens op, maar het is niet om te krijgen. Wat academici ook doen en schrijven, ze bereiken het grote publiek niet. Doordat wij zo'n project doen, in samenwerking met het Rijksmuseum bovendien, heb je een soort roepstoeter waarmee je dit grote publiek wel bereikt.'

ANDERE TIJDEN: DE COMPLEXITEIT VAN DINGEN LATEN ZIEN

Hans Goedkoop is voornamelijk bekend als het gezicht van de geschiedenis televisie in Nederland. Als je Goedkoop's stem hoort, dan weet

je dat je een historische gebeurtenis voorgeschoteld krijgt. Al jaren vervult hij de functie van ‘predikant’, zo zegt hij zelf, bij *Andere Tijden*, en geeft de in- en uitleiding bij elke aflevering. De eerste aflevering van *Andere Tijden* werd uitgezonden in 2000 en het programma is dan ook

Hans Goedkoop

niet meer weg te denken uit het Nederlandse televisielandschap. Het programma combineert oud beeldmateriaal en hedendaagse interviews met de ooggetuigen van toen en vormt een halfuurtje nuance in het hedendaagse drukke medialandschap. Goedkoop ziet *Andere Tijden* een beetje als een vreemde eend in de bijt, een oase van rust tussen schreeuwerige programma's. 'We zitten op televisie, het meest tetterige, ongeïnformeerde, emotionele, halfbakken nieuwsmedium dat er is, en wij maken daar wekelijks een programma waardoor je de

relativiteit van zaken inzielt', aldus Goedkoop. Hij hoopt dat kijkers door *Andere Tijden* nieuwe perspectieven leren kennen. 'Voor mij is geschiedenis altijd een mogelijkheid geweest om naar dingen te kijken, juist door er afstand van te nemen. Dat is een karaktertrek denk ik. Ik heb heel zelden de neiging tot activisme: ik vind het altijd interessanter om juist even een stap terug te doen en te denken 'wat is het hele speelveld hier?' Elke actie heeft gevolgen die beoogd werden, maar ook gevolgen die niet beoogd werden, en niemand komt uiteindelijk uit bij wat hij in zijn hoofd had. De kracht van geschiedenis is dat het je kan helpen om de verschillende posities te zien en je met verschillende posities te vereenzelvigen.' Deze empathie en nuance is volgens hem hard nodig. 'In het soort verhitte debat wat wij nu hebben, kan je door geschiedenis verschillende standpunten inzichtelijk maken, en kun je mensen de complexiteit van dingen laten zien. Dat is wat in ons huidige debat zo ontbreekt, dat iedereen maar wat roept vanuit zijn eigen schuttersspuitje en dat mensen elkaar zo weinig bereiken. In een aflevering van *Andere Tijden* proberen we alle partijen te laten zien, en de kijker alle partijen te laten begrijpen. Dat is naar mijn mening wat wij in de kern doen met *Andere Tijden*.'

DE SERIES: IDENTITEIT ONDER DE LOEP

Naast *Andere Tijden* presenteert Goedkoop ook andere series over de geschiedenis van Nederland, zoals *De Gouden Eeuw* en *Tachtig Jaar Oorlog*. In die series is hij veel meer onderdeel van het verhaal. Hij gaat mee in het veld, houdt tussentijds gesprekken met ooggetuigen of academici en geeft ter plaatse uitleg. Om een historische serie te maken die aantrekkelijk moet zijn voor een breed publiek, dienen er keuzes te worden gemaakt. Het is immers onmogelijk om in een serie alle nuances kwijt te kunnen. Dat spanningsveld maakt het volgens Goedkoop juist ontzettend interessant. *Tachtig Jaar Oorlog* bestaat uit zeven afleveringen van drie kwartier. Al bij de eerste ronde research merk je al dat je de helft niet kan vertellen. Én je merkt hoe kolossaal de afstand is tussen de academische kennis en de kennis bij het grote publiek. Om een simpel voorbeeld te geven: we hadden een aantal vrienden uitgenodigd om als proefpubliek naar een stuk te kijken dat we net hadden gemonteerd. In dat stuk legt iemand iets uit over de troepen van de koning. Ons proefpubliek schoot toen in hun associatie door naar 'dit is dus het oranjekamp', terwijl het in de context van de Opstand over de Spaanse koning gaat. Dit is dus het instapniveau waar we op zitten.'

Over *Tachtig Jaar Oorlog* vertelt Goedkoop: 'We hebben nog nooit een serie gemaakt waar we zo mee geworsteld hebben om het nog een beetje begrijpelijk te houden. Toen we klaar waren, waren we eigenlijk ontevreden. Ik dacht: "een, ik vind het nog steeds te moeilijk en twee, ik vind dat we nog steeds veel te weinig hebben duidelijk gemaakt over die oorlog."' Toch blijft Goedkoop bij zijn missie om de 'kleutergeschiedenis' waar hij vroeger van hield nu mee te geven aan anderen, met al het goede dat de universitaire kennis biedt. Hij streeft er dan ook naar 'om die twee kanten, die academische kant en de kant van een groot publiek te overbruggen. Als dat lukt is het zo dankbaar.'

'De belangstelling voor geschiedenis is echt reëel bij mensen. Hoe harder wij moderniseren, hoe meer mensen denken "wat zijn we dan eigenlijk?'. Hoe groter de vrijheid is die we voor onszelf creëren, hoe meer we op zoek gaan naar binding, naar tradities, naar een nationale identiteit – die niet bestaat, maar die je wel kan verzinnen. Wij spreken het publiek aan op iets wat met identiteit te maken heeft en eventueel zelfs met de trots die daaraan vastzit. Vervolgens laten we in de loop van een aflevering zien hoe ingewikkeld dat eigenlijk is, misschien is er wel heel weinig om trots op te zijn. We denken na over hoe wij die identiteitsvraag kunnen gebruiken om mensen mee te krijgen in iets wat veel complexer en veel reëler is dan hup Holland hup.' Het debat aangaan is een belangrijk onderdeel van het programma. 'Dat is denk ik een verschil met de academische geschiedschrijving', aldus Goedkoop. "Als je schrijft voor een kleine kring

van specialisten, dan hoeft je daar allemaal niet aan mee te doen. Dan hoeft je je handen niet vuil te maken aan de identiteitsdiscussies en dat doen wij wel. Wij stappen daarin en we proberen die discussie vervolgens binnen onze eigen programma's naar onze eigen hand te zetten.'

TUSSEN LERING EN VERMAAK

Populair vermaak en serieuze geschiedenis gaan volgens Goedkoop prima samen. 'Als je publiek wil, dan moet je het publiek een beetje verleiden. Dat geldt voor TV, maar ook voor een stuk in de krant of een roman. Ik heb dat voor mezelf nooit een probleem gevonden, omdat ik zelf altijd heel makkelijk verleid word door geschiedenis. Dus ik zou niet weten waarom je dat vermaak zou moeten schuwen. Je moet het schuwen op het moment dat het vermaak ten koste gaat van wat je wil zeggen en dat is natuurlijk altijd een spanningsveld. Je hebt altijd te weinig tijd, dus je moet altijd versimpelen.' Hij denkt dan ook niet dat geschiedenisprogramma's door hun relatief lage informatiedichtheid oppervlakkig zijn 'Kortgezegd: ik tel mijn zegeningen dat ik bij de televisie terecht ben gekomen. Het is een medium waar ik inhoudelijk veel minder kwijt kan, maar wel de rijkdom aan zintuigelijke indrukken kan toevoegen, waardoor mensen open staan voor dat beetje aan inhoud en morele issues. Ik heb vaak het gevoel gehad dat academische geschiedschrijving de verleiding, het voertuig waarmee je mensen naar je onderwerp kunt brengen, weinig gebruikt.'

DE TOEKOMST VAN ANDERE TIJDEN

In 2019 wordt *Andere Tijden* flink gekort wat betreft zendtijd. Het aantal uitzendingen wordt gehalveerd. 'En dan weet je het wel, het begin van het einde', aldus Goedkoop in zijn oproep om het programma voort te laten bestaan. De ontwikkelingen bij *Andere Tijden* staan niet op zichzelf. Eerder verdween de *Grote Geschiedenisquiz* al van de buis en ook programma's als *Brandpunt*, *Tegenlicht* en *Argos* krijgen verkortingen van de zendtijd en krimp van de budgetten te verwerken. Deze tegenslagen trekt Goedkoop zich als gezicht van *Andere Tijden* persoonlijk aan. 'Ja, dat maakt mij ongelofelijk kwaad, vooral ook hoe het gegaan is, maar laten we dat overslaan. Bedrijven en organisaties gedragen zich als psychopaten en psychopaten zijn mensen die alleen een geheugen hebben als het ze uitkomt en empathie hebben als het ze uitkomt. Het komt voor dat iemand die het ene moment volop steun geeft en het andere moment, een paar weken later zegt: "Sorry jongens, jullie zijn de helft van jullie uitzendingen kwijt."

De website van *Andere Tijden*, die door veel scholen wordt gebruikt, wordt momenteel clandestien in de lucht gehouden. De redactie wil de site niet laten verdwijnen, want op andere NPO-websites is geen ruimte voor de bijna zevenhonderd afleveringen van *Andere Tijden*. 'Zevenhonderd keer

een halfuur, 350 uur Nederlandse geschiedenis, gewoon gratis, beschikbaar voor iedereen, weg!' Dat weigert de redactie te laten gebeuren.

Ondanks het zware weer voor Andere Tijden, staan er nog meerdere programma's voor Goedkoop op de agenda. Zo werkt hij mee aan een serie over het interbellum die in het najaar wordt uitgezonden, en dat er een serie over de dekolonisatie van Indonesië wordt voorbereidt. Daarnaast zou hij graag weer een boek schrijven, maar 'niet tussen alles door, maar om echt vast te plakken op een stoel en dan door te gaan tot het klaar is.'

TIPS AAN STUDENTEN

Op de vraag of Goedkoop nog tips heeft voor toekomstige studenten antwoordt hij twijfelend, 'Wat hebben anderen gezegd?'. Na lang nadenken komt Goedkoop tot zijn devies: 'Kleio is een muze, en dat is echt zo. Geschiedenis die alleen maar wetenschap probeert te zijn, dat is een boterham zonder beleg. Een boterham die al heel lang ligt, een hele droge, oude boterham; en dat is zonde. Geschiedenis is ook een soort van magie. Het verleden is weg, en het vormt ons toch. Het is niet alleen wetenschap, het is ook een vorm van magie waar wij allemaal aan onderhevig zijn.'